

Bujdos Iván Ákos*

A gondatlan elkövetés új formája?

A súlyos gondatlanság büntetőjogi fogalomként való értelmezésének kihívásai az európai uniós jogalkotási aktusok tükrében

1. PROBLÉMAFELVETÉS

A cikket vitaindítónak szánom, reagálva arra a tendenciára, amely szerint az Európai Unió büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködésének tárgykörében elfogadott, büntetőjogot érintő jogharmonizációs jogalkotási aktusaiban egyre nagyobb súllyal jelenik meg a súlyos gondatlanság – *serious negligence* – mint a bűnösség formája.¹

A vizsgálódás elején tisztázni szükséges a súlyos gondatlansággal kapcsolatos problémákat. Egyrészt sem a magyar jog, sem a tagállamok egy részének büntetőjoga nem ismeri a jogintézményt, másrészt teljes mértékben hiányzik az európai uniós jogalkotási aktusokból a fogalom meghatározása.

Tekintettel arra, hogy a büntető anyagi jog egyik legalapvetőbb tételéről van szó, ezért az európai uniós irányelvek mint jogalkotási aktusok átültetési kötelezettségét szem előtt tartva² fontos annak vizsgálata, hogy a súlyos gondatlanság fogalmának térhódítása milyen esetleges jövőbeli implementációs kérdéseket vethet fel, különös tekintettel arra, hogy jelenleg két – tárgyalás alatt álló – irányelvtervezet is tartalmazza a fogalmat.³

* Bujdos Iván Ákos: Igazságügyi Minisztérium, Büntető Anyagi Jogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Kodifikációs Főosztály, kormány-főtanácsos.

1 Már a cikk elején szükséges hangsúlyozni, hogy a vizsgálat tárgya nem véletlenül került angol nyelven is megnevezésre. A *serious negligence* mint kifejezés ugyanis az alább elemzésre kerülő jogforrások angol nyelvű változataiban lényegében egységes módon jelenik meg, ugyanez azonban a magyar terminus technikuskoról nem mondható el. A *hanyagság*, *súlyos hanyagság* és a *súlyos gondatlanság* elnevezés is használatra kerül különböző normákban, azonban az eltérő magyar megnevezések és értelmezési problémák ellenére igyekszem a fogalmat egyként kezelni. Az egyes fejezetek esetében a vizsgált jogalkotási aktus szóhasználatára tekintettel azonban a magyar elnevezések változnak.

Ehelyütt arra is utalni szükséges, hogy az angolszász jogrendszerben megjelenő *gross negligence* – bár magyar nyelvre szintén súlyos gondatlanságként fordítható – nem azonosítandó a cikkben elemzésre kerülő *serious negligence* uniós jogi fogalmával. A *gross negligence* és a *serious negligence* összehasonlítása, valamint az előbbi elemzése a cikknek nem tárgya.

2 Az Európai Unió működéséről szóló szerződés, HL C 326, 2012.10.26., 47–390. o. (a továbbiakban: EUMSZ) 288. cikk 3. mondat.

3 Ilyen a cikk kéziratának lezárásakor a tárgyalás előrehaladottabb fázisában lévő irányelvjavaslat a környezetet büntetőjog általi védelméről, valamint a 2008/99/EK irányelv felváltásáról [COM(2021) 851 final]

2. A VIZSGÁLAT MÓDSZERE

A cikk az európai uniós jog és a magyar büntetőjog kapcsolatára koncentrál. A gondatlanság fogalma és dogmatikája körében szükséges előre bocsátani, hogy a *luxuria-negligentia* dichotómia a magyar büntetőjog egyik alapvető, mondhatni axiomatikus fogalompárja, tengernyi jogalkalmazói gyakorlata teljes mértékben konzekvens, kikristályosodott; könyvtárnyi irodalmát többek között olyan neves jogtudósok szolgáltatták, mint Békés Imre. A cikknek nem lehet célja a gondatlanság újbóli, részletes elemzése, ezért csak egy rövid történeti és dogmatikai áttekintésre törekszik annak érdekében, hogy a súlyos gondatlanságot érintő európai uniós tendenciával párhuzamba állítható legyen.

A cél elérése érdekében a cikk elején a magyar jogtörténeti előzmények és büntetőjog-dogmatika rövid ismertetésével körvonalazom a gondatlanság fogalmát, ezt az új európai uniós fogalom rövid elemzése követi, majd a cikk végén kritikai észrevételeket teszek.

3. A GONDATLANSÁG A MAGYAR BÜNTETŐJOGBAN

3.1. ALAPVETÉS

Míg az 1878. évi V. törvénycikk – a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről (Csemegi Btk.) – a gondatlanság fogalmát nem határozta meg, a későbbi kódexek – a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény 17. §, majd a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 14. § – már a jelenlegihez hasonlóan rendelték büntetni a gondatlan elkövetést.

(a továbbiakban: 851-es számú környezeti büntetőjogi irányelvtervezet), valamint a 2022. december 2-án bemutatott, tárgyalások kezdeti szakaszában tartó irányelvjavaslat az uniós korlátozó intézkedések megsértése bűncselekményi tényállásainak és szankcióinak meghatározásáról [COM(2022) 684 final] (a továbbiakban: 684-es számú szankciós irányelvtervezet). A későbbiekben mindkét javaslatot vizsgálni fogom.

A hatályos magyar büntetőjogi szabályozás szerint – a korábbi gyakorlattal egyezően – a tettes kétféle tudattartalommal követhet el bűncselekményt. A főszabály a szándékos elkövetés, amely egyrészt megvalósulhat a cselekmény következményeinek kívánása mellett,⁴ másrészt a következményekbe való belenyugvással.⁵

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 4. § (1) bekezdése szerinti bűncselekmény-definícióból⁶ következően kivételes, azaz kifejezett különös részi rendelkezéshez kötött,⁷ a jogalkotó által enyhébbnek ítélt⁸ tudattartalmi forma a gondatlanság. A gondatlan elkövető előre látja cselekményének lehetséges következményeit, de könnyelműen bízik azok elmaradásában, vagy cselekménye lehetséges következményeit azért nem látja előre, mert a tőle elvárható figyelmet vagy körütekintést elmulasztja.⁹ Az első eset a tudatos gondatlanság – *luxuria* –, míg a második esetben hanyag gondatlanságról – azaz *negligentiáról* – van szó. Az európai jogirodalom hagyományosan e két formát különbözteti meg.¹⁰ Fontos hangsúlyozni, hogy akárcsak az egyenes és eshetőleges szándék esetében, úgy a gondatlanság két formája között sincs különbség a minősítés szempontjából,¹¹ fokozatosság lényegében nincs a két alakzat között. A gondatlanság súlyossága vagy enyhése nem a *luxuria* és a *negligentia* fogalmi megfelelője. Nem lehet ugyanis azt állítani, hogy kisebb fokú annak az elkövetőnek a gondatlansága, aki észre sem vette a veszélyt, mint annak, aki észrevette ugyan, de nem vette komolyan. Ennek megfelelően a gondatlanság mindkét formája lehet enyhébb vagy súlyosabb.¹²

3.2. TUDATOS GONDATLANSÁG

A *luxuriának* két oldala van: a magatartás lehetséges következményeinek előrelátása az értelmi-tudati oldal, a következmények elmaradásához fűződő könnyelmű bizakodás pedig az érzelmi-akarati oldal.¹³ Az értelmi-tudati oldalt a szándékossággal azonosan a magatartás következményeinek előrelátása jellemzi. A két bűnösségi alakzat értelmi-tudati oldalának azonossága azonban – Polt Péter álláspontja szerint – csupán részleges, ugyanis a *dolus eventualis* és a *luxuria* elhatárolása szerinte már az értelmi-tudati oldalon

megtörténhet.¹⁴ Tudatos gondatlanság esetén az elkövető a magatartás lehetséges következményeit értelmileg sem fogadja el, hanem azok valószínű elmaradásának tudatában cselekszik. Csak az ilyen tudattartalomhoz járulhat érzelmi-leg a következmények elmaradásához fűződő, elutasító jellegű, könnyelmű bizakodás.¹⁵ Ezzel az állásponttal annyiban vitatkozom, hogy az értelmi-tudati oldal lényege a lehetséges következmények előrelátása¹⁶ – amelynek foka leginkább úgy határozható meg, hogy az elkövető reálisan lehetségesnek tartja a büntetendőséget eredményező következmény bekövetkezését¹⁷ –, a következmények elfogadása vagy el nem fogadása már érzelmi-akarati megnyilvánulás, tehát inkább az eredmény elmaradásában való bizakodás mellett értelmezhető.¹⁸ A következmények teljes elfogadása – álláspontom szerint – belenyugvás, amely a *dolus eventualis* megállapítását eredményezi. Az elkövető lényegében akkor bizakodik a következmények elmaradásában, ha jobban szeretné, ha a következmény nem állna be.¹⁹ Ennek az érzelmi hozzáállásnak lényegében három fokozata állapítható meg: alaptalan, könnyelmű és megalapozott bizakodás.²⁰ Amennyiben az elkövető bizakodása nem alapozható konkrét körülményekre – tehát az lényegében egy megalapozatlan óhaj, az elmaradás iránti pusztá vágyakozás –, az lényegileg belenyugvásként, *dolus eventualisként* értelmezhető.²¹ A *luxuriát* a bizakodás könnyelműsége jellemzi, ami azt jelenti, hogy az elkövető valamilyen konkrét körülményre alapozta bizodalmit, az nem alaptalan, tehát reális esélye van a következmények bekövetkezésének és elmaradásának egyaránt.²² A harmadik lehetőség a bizakodás teljes megalapozottsága, amely az elkövető véltenségét feltételezi. Ilyen esetben gondatlan elkövetés nem állapítható meg, nincs büntetőjogi felelősség.²³

3.3. HANYAG GONDATLANSÁG

A *negligentiának* – a *luxuriával* ellentétben – hiányzik az értelmi-tudati oldala, mivel az elkövető nem látja előre magatartásának lehetséges következményeit, ennek megfelelően nincs mihez kapcsolódnia az érzelmi-akarati oldalnak, tehát a hanyagság esetében ez meg sem jelenik. A normatív

4 Ez a Btk. 7. § 1. fordulata szerinti egyenes szándék, azaz *dolus directus*.
 5 Ez utóbbi a Btk. 7. § 2. fordulata szerinti eshetőleges szándék, azaz *dolus eventualis*.
 6 4. § (1) Bűncselekmény az a szándékosan vagy – ha e törvény a gondatlan elkövetést is büntetni rendeli – gondatlanságból elkövetett cselekmény, amely veszélyes a társadalomra, és amelyre e törvény büntetés kiszabását rendeli.
 7 SZOMORA Zsolt: A büntetőjogi felelősség. In: *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. (szerk.: KARSAI Krisztina) CompLex Kiadó, Budapest, 2013, 54. o.
 8 POLT Péter: A büntetőjogi felelősség. In: *Új Btk. kommentár. 1. kötet, Különös Rész*. (főszerk.: POLT Péter) Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó Zrt., Budapest, 2013, 77. o.
 9 Btk. 8. §.
 10 BÉKÉS Imre: *A gondatlanság a büntetőjogban*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1974, 339. o.
 11 POLT i. m. 77. o.
 12 BÉKÉS i. m. 341. o.
 13 POLT i. m. 77. o.

14 Ezzel ellenkező álláspontot képvisel SZOMORA Zsolt, aki szerint az elhatárolás az érzelmi-akarati oldal alapján történik. (SZOMORA i. m. 55.) Köztes állapotot képvisel Nagy Ferenc, aki szerint lényegében mindkét eset lehetséges. (NAGY Ferenc: A bűncselekmény tana. In: BELOVICVS Ervin – GELLÉR Balázs – NAGY Ferenc – TÓTH Mihály: *Büntetőjog I. Általános Rész*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2012, 196. o.)
 15 POLT i. m. 77. o.
 16 Ezzel egyezően lásd KÓNYA István: A büntetőjogi felelősség. In: *Magyar Büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára* (szerk.: KÓNYA István) HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2022, (negyedik kiadás) 58.
 17 SZOMORA i. m. 54. o.
 18 BÉKÉS Imre ezzel szemben azt az álláspontot képviseli, hogy az eredmény elfogadása vagy elutasítása lényegében az értelmi-tudati oldalra tartozik – ebben a kérdésben véleménye azonos Polt Péterével –, azonban az eshetőleges szándék és a *luxuria* az emocionális-voluntatív oldalon határozható el. (BÉKÉS i. m. 396.) Az állítás utóbbi része megegyezik saját álláspontommal is.
 19 SZOMORA i. m. 55. o.
 20 Uo.
 21 NAGY i. m. 197. o.; SZOMORA i. m. 55. o.
 22 SZOMORA i. m. 55. o.
 23 NAGY i. m. 197. o.

mérce jelen esetben az elkövetőtől elvárható figyelem vagy körültekintés elmulasztása.²⁴

A hanyagság alapja az objektív gondossági kötelezettség, amely az azonos helyzetben azonos társadalmi funkciót betöltő, vagy azonos tevékenységet végző emberekkel szemben a jog, más írott vagy rögzült szabályok, illetve társadalmi elvárások által támasztott ugyanolyan követelményeket jelenti. A gondossági kötelezettség lehet szabályozott, vagy magánéletbeli kötelezettség.²⁵

A gondosságra való szubjektív képesség a hanyagság objektív ismervét konkretizálja az elkövetőre, ezért is *tőle* elvárható a figyelem, illetve körültekintés. Itt az elkövető személyes állapotát, körülményeit kell vizsgálni, és nem állapítható meg bűncselekmény, ha a konkrét esetben nem volt képes a kötelező gondosság tanúsítására. A bírói gyakorlat szerint e körben vizsgálni kell személyiségét, értelmi képességét, iskolázottságát, környezetét, ahol él, és többek között azt is, ahonnan ismereteit szerezhette.²⁶ Ez a szubjektív elem ekként azonos helyzetben lévő személyek esetében is támaszthat elterő követelményeket.²⁷

4. A SERIOUS NEGLIGENCE FONTOSABB EURÓPAI UNIÓS IRÁNYELVI SZABÁLYOZÁSAI

4.1. 2003/80/IB KERETHATÁROZAT A KÖRNYEZET BÜNTETŐJOG ÁLTALI VÉDELMEÉRŐL²⁸

Az Európai Bizottság 2001 márciusában az Európai Közösséget létrehozó szerződés 175. cikkének (1) bekezdése alapján javaslatot nyújtott be a környezet büntetőjog általi védelméről szóló európai parlamenti és tanácsi irányelvre.²⁹ Ezt a Tanács nem fogadta el, helyette a kerethatározatban rendezte a kérdést, amely³⁰ a javaslati formában maradt irányelvből több rendelkezést beépített, különösen azokat, amelyek meghatározzák, hogy a tagállamoknak saját hazai joguk alapján mely cselekményeket kell bűncselekménynek minősíteniük,³¹ továbbá figyelemmel volt az Európa Tanács által 1998. november 4-én elfogadott, a környezet büntetőjog általi védelméről szóló egyezmény³² rendelkezéseire is.³³

2003/80/IB kerethatározat a 3. cikkben szabályozta a gondatlanságból elkövetett bűncselekményeket. A normaszöveg azt a jogtechnikai megoldást választotta, hogy bűncselekménnyé nyilvánította a 2. cikkben felsorolt – szándékos (*intentional*) – bűncselekményeket abban az esetben, ha azokat

gondatlanságból, vagy *legalább súlyos gondatlanságból* követik el. A szankciók körében azonban csupán annyit írt elő a norma, hogy azoknak hatékonyaknak, arányosaknak és visszatartó erejűeknek kell lenniük, beleértve legalább a súlyos esetekben a személyi szabadságtól való megfosztással járó, és kiadatás alapjául szolgáló szankciókat is.³⁴

A jobb érthetőség kedvéért előre kell bocsátani, hogy az uniós jogalkotási aktusok használják az *intent-recklessness-negligence* hármasságot és az *intent-negligence* elválasztást is. Amennyiben a magyar büntetőjog-dogmatikát vesszük alapul, az *intent dolust*, a *recklessness luxuriát*, míg a *negligence negligentiát* jelenthet. A fogalomhasználat konzekvens voltáról később esik szó, jelen esetben annyit kell csak megjegyezni, hogy az angol szöveg a 2003/80/IB kerethatározat esetében a *negligence, or at least serious negligence* kifejezéseket alkalmazza, tehát a *recklessness* fogalma, illetve *luxuria-negligentia* kettősség nem jelenik meg. A szóhasználat alapján viszont – kifejezetten az *at least* kifejezés használata a *serious* kitétel mellett – egyértelműen arra lehet következtetni, hogy a *serious negligence* és a *negligence* a több-kevesebb viszonyában áll egymással, tehát az előbbivel az uniós jogalkotó valamiféle többletet kívánt kifejezni. Ez általánosságban igaz a többi jogalkotási aktus esetében is.

4.2. HAJÓK ÁLTAL OKOZOTT SZENNYEZÉSSSEL KAPCSOLATOS JOGHARMONIZÁCIÓ

A fogalom legközelebb 2005-ben jelent meg, lényegében ekkor is környezetvédelmi vonatkozású részterületen.³⁵ A 2005/35/EK irányelv (8) preambulumbekzdése szerint a hajók általi szennyezőanyag-kibocsátást jogsértésnek kell tekinteni, amennyiben azt szándékosan, tudatos gondatlanságból vagy hanyagságból követték el. A rendelkezés második mondata alapján a jogsértések bűncselekménynek minősülnek az ezen irányelvet kiegészítő, a hajók által okozott szennyezésre vonatkozó jogszabályok végrehajtásához szükséges büntetőjogi keret megerősítéséről szóló 2005/667/IB kerethatározat³⁶ által megadott feltételek fennállása esetén. A szöveg egyértelműnek tűnik, a tudattartalom vonatkozásában lényegében a *dolus-luxuria-negligentia* megkülönböztetést használja. A normaszöveg angol nyelvű változatának vizsgálatakor azonban láthatóvá válik, hogy a szövegben a szándékosságot – helyesen – az *intent* jelöli, a tudatos gondatlanságot a *recklessness*, míg a hanyagságot a *serious negligence*. Ez a párhuzam megismétlődik a 4. cikk. 1. és az 5a. cikk 3. pontjában. A tudatos gondatlanság és hanyagság esetében a német szövegváltozat a *Leichtfertigkeit* és a *grobe Fahrlässigkeit*, a francia a *témérité* és a *négligence grave*, az olasz a *temerarietà* és a *negligenza grave*, a spanyol pedig a *temeridad* és a *negligencia grave* kifejezés

24 SZOMORA i. m. 55–56. o.

25 NAGY i. m. 197. o.; SZOMORA i. m. 56. o.

26 BH1999. 288.

27 SZOMORA i. m. 56. o.

28 HL L 29, 2003.02.05., 55–58. o., magyar különkiadás: 19. fejezet 06. kötet 97–100. o. (a továbbiakban: 2003/80/IB kerethatározat).

29 2003/80/IB kerethatározat (4) preambulumbekzdés.

30 2003/80/IB kerethatározat (6)-(7) preambulumbekzdés.

31 2003/80/IB kerethatározat (5) preambulumbekzdés.

32 *Convention on the Protection of the Environment through Criminal Law*. Strasbourg, 4.XI.1998. (European Treaty Series – No. 172.)

33 2003/80/IB kerethatározat (10) preambulumbekzdés.

34 2003/80/IB kerethatározat 5. cikk (1) bekezdés.

35 2005/35/EK irányelv a hajók által okozott szennyezésről és a jogsértésekre alkalmazandó szankciók bevezetéséről, HL L 255., 2005.09.30., 11–21. o. (helyesbítések: HL L 33., 2006.02.04., 87. o.; HL L 105., 2006.04.13., 65. o.; módosítás: HL L 280, 2009.10.27., 52–55. o.) (a továbbiakban: 2005/35/EK irányelv).

36 HL L 255., 2005.09.30., 164–167. o. (helyesbítés: HL L 258., 2005.10.4., 8. o.) (a továbbiakban: 2005/667/IB kerethatározat).

szövegkörnyezetnek megfelelően toldalékolt alakját használja. A *hanyagságnak* megfelelő kifejezések mellett minden esetben szerepel a *súlyos* kitétel, tehát nagy valószínűséggel a magyar szövegből ez csupán tévedésből maradt ki.

A 2005/667/IB kerethatározat (2) preambulumbekkezdésének első mondata azonban már a hajók által *szándékosan* vagy *súlyos gondatlansággal* okozott szennyezésről ír – itt már csak az *intent* és a *serious negligence* kifejezés szerepel, *recklessness* nincs –, ugyanakkor a norma ehhez a tudattartalomhoz szankciót is társít. A 4. cikk (6) bekezdése ugyanis a büntetni rendelt, súlyos gondatlanságból elkövetett magatartás legmagasabb büntetési tételét legalább két évtől öt évig terjedő szabadságvesztésben határozza meg, azonban csak akkor, ha a bűncselekmény jelentősen és széleskörűen károsítja a vízminőséget, az állati vagy növényi fajokat vagy azok egy részét, illetőleg személyek halálát vagy súlyos sérülését okozza. A 4. cikk soron következő (7) bekezdése arra az esetre tartalmaz szankciót, ha a büntetni rendelt súlyosan gondatlan magatartás jelentősen és széleskörűen károsítja a vízminőséget, az állati vagy növényi fajokat vagy azok egy részét. Ilyen esetben a legmagasabb büntetési tétel legalább egy évtől három évig terjedő szabadságvesztés lehet. A fentiekből látható, hogy a súlyosan gondatlan elkövetést a 2005/667/IB kerethatározat relatíve enyhe szankcióval sújtja, és eleve csak bizonyos – igen komoly – minősítő körülmények megvalósulása esetén rendeli büntetni.

Érdemes felhívni a figyelmet a 2005/35/EK irányelv és a 2005/667/IB kerethatározat fogalmi különbségeire, miszerint az előbbi a *dolus-luxuria-negligentia* megkülönböztetést használja, míg az utóbbi egységes gondatlanságfogalmat tartalmaz.

4.3. A KÖRNYEZET BÜNTETŐJOG ÁLTALI VÉDELMEÉRŐL SZÓLÓ 2008/99/EK IRÁNYELV³⁷

A hatályos normaszöveg (6) preambulumbekkezdésében kifejezetten hangsúlyozza, hogy a jogszabályon alapuló cselekvési kötelezettség elmulasztásának hasonló hatása lehet, mint az aktív cselekvésnek, ezért e magatartásokat is megfelelően szankcionálni kell, a következő bekezdés pedig büntetendő cselekményként megnevezi a *szándékosan* – *intentionally* – és a *súlyos gondatlanságból* – *with serious negligence* – elkövetett cselekményeket. A 3. cikk felsorolásszerűen szabályozza, hogy pontosan mely magatartásokat kell büntetni abban az esetben, ha azokat *szándékosan* vagy *legalább súlyos gondatlanságból* követik el. A normaszöveg egységes gondatlanságfogalmat szabályoz, nincs megkülönböztetés *recklessness* és *negligence* között. Kérdés, hogy a jogalkotó a gondatlanság két formájának egységes kezelése érdekében alkalmazta ezt a megnevezést, vagy csak a hanyag gondatlanság súlyos eseteit kívánta büntetni. Figyelemre érdemes továbbá az a rendelkezés, hogy a büntetni rendeltség a súlyosan gondatlan tudattartalomhoz csak mint küszöbhez kapcsolódik, tehát ennél enyhébb megítélésű cselekmények is büntethetők, erre utal a *legalább* kitétel.

A szankciók vonatkozásában a normaszöveg – a 2003/80/IB kerethatározathoz hasonlóan, de még annál is egyszerűbben

fogalmazva – csupán annyit rögzít, hogy hatékony, arányos és visszatartó erejű büntetőjogi szankciókkal kell sújtani a büntetendő cselekményeket.³⁸

4.4. A PIACI VISSZAÉLÉSEK BÜNTETŐJOGI SZANKCIÓIRÓL SZÓLÓ 2014/57/EU IRÁNYELV³⁹

A 2014/57/EU irányelv magyar nyelvű változata látszólag nem szabályozza a súlyos gondatlanságot. A bennfentes kereskedelemnek, a piaci manipulációnak, valamint a bennfentes információk jogosulatlan közzétételének legalább súlyos eseteit rendeli büntetni, amennyiben azokat *szándékosan* követik el,⁴⁰ ugyanakkor opcionális lehetőségként rögzíti, hogy a tagállamok az irányelvi szabályoknál szigorúbb büntetőjogi szabályokat is elfogadhatnak, és akár rendelkezhetnek úgy is, hogy a *gondatlanságból* vagy *súlyos hanyagságból* elkövetett piaci manipuláció bűncselekménynek minősüljön.⁴¹ A (21) preambulumbekkezdés angol nyelvű változatában azonban a *gondatlanság* és *súlyos hanyagság* helyett *recklessness* és *serious negligence*, a francia változatban *imprudence* és *faute grave*, németül *Rücksichtslosigkeit* és *grobe Fahrlässigkeit*, olaszul *grave colpa* és *negligenza*, míg spanyolul *temeridad* és *negligencia grave* megfelelő toldalékolt alakja szerepel. A különböző nyelvű változatok egyáltalán nem mondhatók egységesnek, és bár a *súlyos hanyagság* és a *serious negligence* közötti párhuzam érthető, a *gondatlanság* és a *recklessness* közötti kevésbé. Annyi mindenesetre biztos, hogy ebben a normában – hasonlóan a 2005/35/EK irányelvhez – újfent megjelenik a *dolus-luxuria-negligentia* hármasság, az utóbbihoz pedig újra odakapcsolódik a *súlyos* kitétel.

A szankciók vonatkozásában az irányelv rögzíti a hatékony, arányos és visszatartó erejű büntetések kívánalmát, továbbá konkrét büntetési minimumokat is meghatároz. Előírja, hogy a 3–5. cikkben szabályozott bűncselekmények szabadságvesztéssel legyenek büntetendők, a 3. és 5. cikkbe ütköző cselekmények büntetési tételének felső határát legalább négy évben határozza meg, míg a 4. cikkre vonatkozó büntetési tétel felső határa legalább két év.⁴² Fontos azonban e körben utalni arra, hogy a gondatlan elkövetés büntetendővé tétele itt csupán lehetőség.

4.5. A PÉNZMOSÁS ELLEN BÜNTETŐJOGI ESZKÖZÖKKEL FOLYTATOTT KÜZDELEMRŐL SZÓLÓ (EU) 2018/1673 IRÁNYELV⁴³

A 2018/1673 irányelv szabályozási technikáját tekintve annyiban hasonlós a fentebb már vizsgált 2014/57/EU irányelvhez, hogy a normaszöveg szintén nem szabályozza a súlyos

37 HL L 328., 2008.12.06., 28–37. o. (a továbbiakban: 2008/99/EK irányelv).

38 2008/99/EK irányelv 5. cikk.

39 HL L 173, 2014.06.12., 179–189. o. (a továbbiakban: 2014/57/EU irányelv).

40 2014/57/EU irányelv (10) preambulumbekkezdés, illetve 3–5. cikk.

41 2014/57/EU irányelv (20)–(21) preambulumbekkezdés.

42 2014/57/EU irányelv 7. cikk.

43 HL L 284, 2018.11.12., 22–30. o. (a továbbiakban: 2018/1673 irányelv).

gondatlanságot. Akként rendelkezik ellenben, hogy a tagállamok a pénzmosás területén az irányelvben meghatározottaknál szigorúbb szankciókat is bevezethetnek, ekként pedig akár úgy is rendelkezhetnek, hogy – a szándékos elkövetésen felül – a *hanyag vagy tudatos gondatlanságból* elkövetett pénzmosás is bűncselekménynek minősüljön.⁴⁴ Az angol szövegváltozat itt is a *recklessness* és a *serious negligence* fogalmát használja – akárcsak a 2005/35/EK irányelv és a 2014/57/EU irányelv esetében –, a német szöveg viszont a *Rücksichtslosigkeit* és a *Leichtfertigkeit*, a francia változat az *imprudence* és a *négligence grave*, az olasz verzió a *leggerezza* és a *negligenza grave*, míg a spanyol a *temeridad* és a *negligencia grave* kifejezések megfelelően toldalékolt alakjait alkalmazza. Látható, hogy a norma a *serious negligence-hanyagság* párhuzamot vonja meg, tehát a magyar szöveg szerint elég az *egyszerű hanyagság*.

Szankciók tekintetében az irányelv a hatékony, arányos és visszatartó erejű büntetőjogi szankciók bevezetését írja elő azzal, hogy bizonyos cselekmények esetén a büntetési tétel felső határát legalább négy év szabadságvesztésben kell megállapítani.⁴⁵ Itt is hangsúlyozni szükséges, hogy bár van szankció, de a gondatlan magatartások büntetni rendélése csupán opcionális.

4.6. A 851-ES SZÁMÚ KÖRNYEZETI BÜNTETŐJOGI IRÁNYELVTERVEZET

A tervezet alapvető célja a jelenleg hatályos 2008/99/EK irányelv felváltása, ezért érdemes összehasonlítani a két normaszöveg *serious negligence* fogalmára vonatkozó rendelkezéseit. Szembetűnő egyezésként kell megemlíteni, hogy mindkét norma a *negligence-gondatlanság* megfeleltetést használja, tehát az angol nyelvű változatokban nem szerepel a *recklessness* fogalma, a magyarból pedig hiányzik a *tudatos gondatlanság* és a *súlyos hanyagság*. A legszembetűnőbb változás a tervezet 3. cikk (1) bekezdésében felsorolt büntetendő magatartások 2008/99/EK irányelv 3. cikkének rendelkezéseihez képest jóval részletesebb leírása. A 2008/99/EK irányelv 3. cikkének első mondata tartalmazza továbbá a legalább súlyos gondatlanságból történő elkövetés büntetendőségét, és a lehetséges elkövetési magatartások teljességére vonatkoztatja általában. A tervezet szakít ezzel a megoldással, és a 3. cikk (1) bekezdésében főszabályként a szándékos elkövetést jelöli meg, majd a (2) bekezdésben taxatíván rögzíti, hogy az (1) bekezdés mely alpontjaiban felsorolt elkövetési magatartásokat rendeli büntetni legalább súlyosan gondatlan elkövetés esetén is.

A legjelentősebb változás mégis a szankciók vonatkozásában jelenik meg, a 2008/99/EK irányelv ugyanis nem kapcsol konkrét büntetési tételeket a különböző elkövetési magatartásokhoz, a tervezet viszont igen. Az 5. cikk (2) bekezdése a 3. cikkben felsorolt bűncselekmények felső büntetési tételét legalább tíz év szabadságvesztésben határozza meg arra az esetre, ha halált vagy súlyos sérülést okoznak vagy okozhatnak. E körben érdemes hangsúlyozni, hogy a normaszöveg

kivétel nélkül az összes elkövetési magatartásra vonatkoztatja ezt a lehetőséget, ráadásul az eredmény bekövetkezése nem is szükséges, elég annyi, hogy az elkövetési magatartások a felsorolt eredményeket okozhatják. Az már nem derül ki a szövegből, hogy ez az eredmény bekövetkezésének objektív, esetleg reális lehetőségét, a magatartás eredmény elérésére való objektív alkalmasságát, esetleg az eredmény bekövetkezésének közvetlen, esetlegesen közvetett veszélyét jelenti-e. Az angol szövegváltozat valamennyivel talán szemléletesebb – ott a *likely to cause death or serious injury* kitétel szerepel –, mivel abból a valószínűség valamilyen fokára lehet következtetni.

Az 5. cikk (3) bekezdés a 3. cikk (1) bekezdésének a)–j), n), q), r) pontjában meghatározott bűncselekmények felső büntetési tételét legalább hat év szabadságvesztésben állapítja meg, míg az 5. cikk (4) bekezdése a 3. cikk (1) bekezdésének k), l), m), o), p) pontja vonatkozásában határoz meg felső büntetési tételként legalább négy év szabadságvesztést. A tervezet nem tesz különbséget továbbá szándékos és gondatlan alakzat között, tehát a szankciókat a legalább súlyos gondatlansággal elkövetett cselekmények esetén is ugyanúgy kell alkalmazni, mint szándékos elkövetés esetén.

4.7. A 684-ES SZÁMÚ SZANKCIÓS IRÁNYELVTERVEZET

Különös tekintettel az orosz–ukrán konfliktusra, a Tanács 2022. november 28-án határozatot fogadott el, amely az Európai Unióról szóló szerződés 29. cikke és az EUMSZ 215. cikke alapján elfogadott uniós korlátozó intézkedések megsértését felvette az EUMSZ 83. cikk (1) bekezdése alapján közösen szabályozandó bűncselekmények közé,⁴⁶ ez pedig megnyitotta az utat az irányelvi jogharmonizáció előtt. Az Európai Unió Bizottsága 2022. december 2-án hozta nyilvánosságra az ezzel kapcsolatos, 684-es számú szankciós irányelvtervezetet.

A tervezet 3. cikk (1) bekezdése büntetni rendeli az uniós korlátozó intézkedések megsértését szándékos elkövetés esetén; a (2) bekezdés a)–h) pontjai sorolják fel, hogy pontosan milyen magatartások tekinthetők szankciósértésnek, és a (3) határozza meg azt, hogy a (2) bekezdés a)–g) pontjaiban felsorolt magatartások akkor is bűncselekménynek minősülnek, ha *súlyos gondatlanságból* követik el őket. Az angol szövegváltozat csak a *serious negligence* kifejezést használja, a *recklessness*, azaz a *tudatos gondatlanság* egyáltalán nem jelenik meg, ahogy a magyar verzióban *súlyos hanyagság* sincs. Megállapítható tehát, hogy ez a normaszöveg is a *serious negligence-súlyos gondatlanság* megfeleltetést használja.

A tervezet 5. cikk (1) bekezdése előírja, hogy hatékony, arányos és visszatartó erejű büntetőjogi szankciókat kell alkalmazni, majd az 5. cikk (3) bekezdés a 3. cikk (2) bekezdés h) pontjának iii., iv. és v. alpontjában szabályozott – kizárólag szándékosan megvalósítható – bűncselekmények miatt kiszabható büntetési tétel felső határát legalább egy évben határozza meg. E büntetési tétel alkalmazhatóságához az is

44 2018/1673 irányelv (13) preambulumbekkezdés.

45 2018/1673 irányelv 5. cikk.

46 (EU) 2022/2332 tanácsi határozat az uniós korlátozó intézkedések megsértésének az Európai Unió működéséről szóló szerződés 83. cikke (1) bekezdésében meghatározott feltételeknek megfelelő bűncselekményi területnek történő minősítéséről, HL L 308, 2022.11.29., 18–21. o.

szükséges továbbá, hogy a bűncselekménnyel érintett pénzeszköz vagy gazdasági erőforrás értéke legalább 100 000 EUR legyen. Az 5. cikk (4) bekezdés ugyanezen értékhatárhoz és a 3. cikk (2) bekezdése a)–g) pontjaiban, h) pontjának i. és ii. alpontjában, valamint i) pontjában meghatározott elkövetési magatartásokhoz az előzőnél súlyosabb, legalább öt éves büntetési felső határt kapcsol.

Itt is érdemes megemlíteni, hogy a tervezet nem tesz különbséget a szándékos és a gondatlan elkövetés szankciói között, valamint az 5. cikk (4) bekezdés azonos büntetési minimumtételt határoz meg csak szándékosan megvalósítható és mind szándékosan, mind súlyos gondatlansággal elkövethető cselekmények esetére.

5. AZ EURÓPAI UNIÓ BÍRÓSÁGÁNAK ÉRTELMEZÉSE – AZ INTERTANKO-ÜGY⁴⁷

Ahogy korábban már érintettem, a *serious negligence* fogalmát az uniós jogalkotási aktusok nem definiálják, és a fenti elemzésből a fogalomhasználat egységességének lényegében teljes hiánya tűnik ki. Jogszabályi definíció hiányában a fogalom meghatározás ilyen esetekben általában a bírói gyakorlatra marad. A *serious negligence* fogalmát az Európai Unió Bírósága az Intertanko-ügyben elemezte először.

Az alapeljárás felperesei a tengeri fuvarozási ágazat szervezetei csoportját alkotják, amely ezen ágazat lényeges részét képviseli. Az alapeljárás felperesei a kérdést előterjesztő bíróság előtt a 2005/35/EK irányelv végrehajtására vonatkozó jogszervezési vizsgálat – *judicial review* – iránti keresetet indítottak. A *High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Administrative Court)* 2006. július 4-i határozatával úgy döntött, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából összesen négy kérdést terjeszt az Európai Unió Bírósága elé.⁴⁸ Ki kell emelni, hogy 2005/35/EK irányelv tudattartalom vonatkozásában szándékosságot, tudatos gondatlanságot és súlyos hanyagságot – *intent, recklessness, és serious negligence* – szabályoz.

A nyolcadik kérdés vizsgálata körében kerített sort a Bíróság a *súlyos hanyagság* fogalmának értelmezésére,⁴⁹ amely során megállapította, hogy a *hanyagság* fogalmát valamennyi jogrendszer tartalmazza, és kimondta, hogy a fogalom olyan – nem szándékos – tevésre vagy mulasztásra vonatkozik, amellyel a felelős személy megsérti a gondossági kötelezettségét. Rögzítette, hogy a *súlyos hanyagság*⁵⁰ fogalma csak ilyen gondossági kötelezettség súlyos megsértésére vonatkozhat,

ezért a 2005/35/EK irányelv 4. cikke értelmében vett súlyos hanyagság úgy értendő, mint amely olyan tevényt vagy mulasztást foglal magában, amellyel a felelős személy súlyosan megsérti a gondossági kötelezettségét, amelyet be kellett volna tartania, és amelyet betarthatott volna képességeire, ismereteire, adottságaira és egyéni helyzetére tekintettel.⁵¹

A lényegi jogértelmezés nem az ítéletben található azonban, hanem a főtanácsnoki indítványban,⁵² amely rögzíti, hogy a *súlyos hanyagság* fogalma a különböző tagállamok jogrendszereiben igen eltérő jelentéssel bírhat, közösségi jogi meghatározás létezéséről azonban a főtanácsnok nem tudott, ezért a Bíróság által kidolgozott, a Közösségi Vámkódex⁵³ 239. cikk (1) bekezdésének második franciabekezdésében szereplő *nyilvánvaló hanyagság* fogalmának alkalmazásához szükséges kritériumokhoz nyúlt vissza. A gazdasági szereplők szakmai tapasztalata szubjektív⁵⁴ kritérium, míg a gondosság az a feltétel, amelynek valamennyi gazdasági szereplőnek meg kell felelnie. Következésképpen a *súlyos hanyagság* a gondossági kötelezettség különösen komoly megsértését jelenti, megállapításához ugyanakkor nem feltétlenül szükséges annak tudata, hogy valószínűleg káreset következik be.⁵⁵ Ugyanez azonban már nem mondható el a *tudatos gondatlanságról*, amelynek fogalmát úgy kell értelmezni, hogy az feltételezi a káreset valószínű bekövetkeztének tudatát.⁵⁶

6. KRITIKAI ÉSZREVÉTELEK

A fenti elemzés alapján egyértelműen megállapítható, hogy a különböző európai uniós irányelvek, illetve kerethatározatok eltérő nyelvezetet alkalmaznak a gondatlanság formái esetében, definíció viszont egyik normában sem található. A különböző jogalkotási aktusok egy adott nyelven többféle eltérő terminológiát használnak; meglehetősen nagy szórás mutatkozik a különböző nyelvek szóhasználatában egy adott jogalkotási aktus tekintetében, továbbá nem mindegyik normában található meg a tudattartalmak teljes palettája sem. A magyar normaszövegek a *hanyagság, súlyos hanyagság* és a *súlyos gondatlanság* terminusokat használják, ez pedig nem kedvez az egységes értelmezésnek, sőt, az is kérdéses, hogy lehetséges-e egyáltalán egységes értelmezés. Fontos lenne többek között annak eldöntése, hogy a kérdéses fogalmi körbe vonható magatartások a *gondatlanság* kategóriájában értelmezhetők – tehát akár *luxuriaként*, akár *negligentiaként*,

47 C-308/06.

48 Az Európai Unió Bíróságának ítélete a C-308/06. sz. ügyben. International Association of Independent Tanker Owners (Intertanko) and Others. [ECLI:EU:C:2008:312] (a továbbiakban: Intertanko-ítélet) 28–29. pont.

49 A kérdés arra irányult, hogy sérti-e a 2005/35/EK irányelv 4. cikkében szereplő *súlyos hanyagság* kifejezés a jogbiztonság elvét, és ha igen, úgy érvénytelen-e ennyiben a 4. cikk (Intertanko-ítélet 29. pont).

50 Érdemes megjegyezni, hogy az Intertanko-ítélet magyar nyelvű szövegében – a 25. és 72. pontban – javításra került a *hanyagság* megjelölés *súlyos hanyagságra*, tehát a Bíróság is észlelte a szövegnek ezt a problémáját, ettől még azonban a jogszabályszöveg hivatalosan nem került helyesbítésre.

51 Intertanko-ítélet 75–77. pont.

52 Juliane Kokott főtanácsnok indítványa a C-308/06. sz. ügyben. International Association of Independent Tanker Owners (Intertanko) and Others. [ECLI:EU:C:2007:689] (a továbbiakban: Főtanácsnoki indítvány).

53 2913/92/EGK rendelet a Közösségi Vámkódex létrehozásáról, OJ L 302, 19.10.1992, p. 1–50. o., magyar nyelvű különkiadás: 2. fejezet, 4. kötet, 307–356. o. (hatályon kívül helyezve: 2016. április 30.).

54 A magyar nyelvváltozat *objektív* mércéről ír, de valószínűleg elírásról van szó. Ehelyütt érdemes kitérni arra is, hogy a Főtanácsnoki indítvány 104. pontjának magyar szövegváltozata az angolhoz képest néhány kisebb-nagyobb eltérést tartalmaz. Tekintettel arra, hogy az ügy eredeti nyelve az angol volt, ezért ezt a változatot tekintetem elsődlegesnek, és saját szövegmagyarázatomban némileg eltértem az eredeti magyar fordítástól.

55 Főtanácsnoki indítvány 103–104. pont.

56 Főtanácsnoki indítvány 101. pont.

akár e fogalmak mellett –, vagy az eggyel kisebb halmazban, a *hanyagság* fogalmán belül. Utóbbi esetben a vizsgált fogalom kívül esne a *luxuria* körén, és csak a *negligentia* vonatkozásában lenne értelmezhető. Álláspontom szerint a vizsgált fogalom egységes értelmezését leginkább az teszi problémássá, hogy bizonyos normákban megtalálható az *intent* mint szándékos elkövetés mellett a *recklessness* mint *tudatos gondatlanság* és a *serious negligence* mint *súlyos hanyagság*, de főként az újabb jogalkotási aktusok az *intent* mellett csak a *serious negligence* fogalmát vezetik be – tehát ezekben az esetekben hiányzik a *recklessness* –, viszont nem logikus a tudatos gondatlanság elkövetési tudattartalomként való kizárása. Ennek megfelelően okkal adódik a következtetés, hogy az utóbbi normákban a *serious negligence* a komplett gondatlanság-fogalomra vonatkozik. Ebből az következhet, hogy a *serious negligence* tartalma nem egységes, hanem attól függ, hogy áll-e mellette *recklessness*, vagy nem.

Rögzíteni szükséges továbbá, hogy az elemzett jogalkotási aktusok, illetve tervezetek mindegyikében megjelenik a *serious negligence* fogalma, azonban a 851-es számú környezeti büntetőjogi irányelvtervezet esetében válik igazán aggályossá a használata, és a korábban ismertetett problémák – ismeretlen volta a magyar jogban, illetve jogszabályi definiálatlanságának hiánya – itt okozhatnak érdemi implementációs nehézségeket.

Mivel a magyar jog nem ismeri a fogalmat, ezért az irányelvek *serious negligence* fogalmára vonatkozó rendelkezéseinek átültetése akként lehetséges a tagállami jogrendszer érdemi sérülése nélkül, hogy a magyar jogszabály lényegében szigorúbb szabályozást tartalmaz az uniós irányelvben rögzített minimumelvárásnál, tehát a magyar törvény minden gondatlan elkövetést büntetni fog. Ez a módszer mindegyik fent vizsgált jogalkotási aktusnál működik, azonban a 851-es számú környezeti büntetőjogi irányelvtervezet esetében kérdéseket vet fel. Az 5. cikk (2) bekezdésében meghatározott büntetési tétel ugyanis olyan magas, hogy annak gondatlan bűnösségű bűncselekményi alakzatokra történő bevezetése teljesen felborítaná a Btk. büntetési rendszerét, kezelhetetlen aránytalanságokat, illetve túl szigorú büntetési tételrendszert eredményezne. Ha a jogalkotó implementálja a büntetési tételt az érintett környezeti bűncselekmények tekintetében, felborul a büntetési rendszer egyensúlya, ha pedig amellett dönt, hogy a büntetési tétel a Btk.-ba való beépítése mellett az egységes büntetési rendszert fenntartva ehhez más bűncselekmények esetében is, általánosságban hozzáigazítja a büntetési kereteket, lényegében észszerűtlenül szigorú büntetések jönnek létre. Ennek megfelelően a jelenlegi normaszöveg mellett nem szerencsés a jövőbeli környezetvédelmi büntetőjogi irányelv implementációja oly módon, hogy a magyar jogba az irányelvben *serious negligence* tudattartalommal megvalósuló cselekmények *egyszerű gondatlansággal* elkövethető cselekményekként kerülnek átültetésre.

Az Intertanko-ítélet által szolgáltatott – sajnálatos módon meglehetősen tautologikus – értelmezés körében megállapítható, hogy a Bíróság a *súlyos hanyagság* fogalmát lényegében a gondossági kötelezettség súlyos megsértésével magyarázza. A Főtanácsnoki indítvány egy vámjogi érvelést emel át az ügybe, amely önmagában szintén nem büntetőügy, hanem lényegében egy angol közigazgatási per, amelyben előzetes döntés-

hozatalt kezdeményezett az angol közigazgatási bíróság. A Főtanácsnoki indítvány a *súlyos hanyagság* mellett elemzi ugyan a *tudatos gondatlanságot* – azaz a *recklessness* fogalmát – is, azonban a *súlyosság* kritériuma kevésbé kerül jobb megvilágításba. Meg kell továbbá említeni azt is, hogy az ügy tárgya egy olyan norma elemzése, amely esetében megjelenik mind az *intent*, mind a *recklessness*, mind a *serious negligence*, de a tárgyalás alatt álló irányelvtervezetek esetében nincs külön *tudatos gondatlanság (recklessness)*, ezért továbbra is kérdéses, hogy a *serious negligence* pontosan milyen magatartási körre terjed ki, értelmezhető-e egységesen.

7. KÖVETKEZTETÉSEK

7.1. A LEHETSÉGES ÉRTELMEZÉSI MEGOLDÁS

Sajnálatos módon igen kevés valódi tényzerű megállapítást lehet tenni a *serious negligence* uniós jogi fogalmával kapcsolatosan, azonban annyi biztos, hogy a jogszabályi definíció hiányzik, a fogalomhasználat egyáltalán nem egységes, az uniós jogalkotó nem törekszik sem a fogalom meghatározására, sem annak büntetőjog-dogmatikára jellemző, rendszerszintű, konzekvens használatára, az egyetlen bírói értelmezés pedig nem büntetőjogi alapon áll, ráadásul igen sok kérdést vet fel, és egyáltalán nem részletes. Ennek ellenére bizonyosnak tekinthető, hogy az uniós jogalkotó a *serious* kitéltet nem véletlenszerűen alkalmazza – ellentétben a szándékos-gondatlanság körében tapasztalható, teljesen esetleges szóhasználattal –, hanem a *serious negligence* esetében minőségi többletet kíván megjeleníteni a *negligence*hez képest.

A fenti ellentmondások, következtetések álláspontom szerint csak abban az esetben érthetők meg, ha kilépünk a büntetőjog-dogmatikai keretektől, és a *serious negligence* fogalmát nem a *luxuria-negligentia* büntetőjogi keretében helyezzük el – mivel abban az eddigi vizsgálat tükrében nem helyezhető el megnyugtató módon –, hanem egy jogpolitikai programként, lényegében köznyelvi szinten megfogalmazott igényként tekintünk rá, amely szerint a nem szándékos, de az elvárt kötelezettségek durva megszegése, semmibevétele útján elkövetett gondatlan cselekményeket büntetni kell. Ekként a *súlyos* kitétel nem büntetőjog-dogmatikai *terminus technikus*ként, hanem köznyelvi kifejezésként értendő, így a *serious negligence* mint fogalom az irányelvek implementációja során, a kodifikációs folyamatban mindenkor figyelembe veendő tényező ugyan, de a magyar büntetőjogi terminológiába való szó szerinti átültetése nem szükséges és nem indokolt.

7.2. AD ABSURDUM

Az alábbi eszmefuttatás annak az abszurd helyzetnek a bemutatására szolgál, amely esetében a *serious negligence* fogalmát büntetőjogi *terminus technicus*ként valamilyen módon mégis el kellene helyezni a magyar jogrendszerben. A fogalmat tartalmazó irányelv implementációja során a *serious negligence* magyar jogszabályi fogalmát – véleményem szerint valószínűsíthetően *súlyos gondatlanságként* – meg kellene jeleníteni

a Btk.-ban. Ugyan az átültetés pontos mikéntje nagyban függ az irányelv végleges szövegétől, annyi bizonyos, hogy igen kreatív kodifikációs megoldásokra lenne szükség.

Ahhoz, hogy a fogalom a Btk. Általános Részébe, törvényi definícióként bekerüljön – ahogy az az osztrák jogban történt 2015-ben a 2008/99/EK irányelvre tekintettel, ekkor ugyanis beépítésre került az osztrák büntetőkódexbe az addig ismeretlen súlyos gondatlanság fogalma⁵⁷ –, lényegében alapvető szinten lenne szükség a magyar büntetőjog újragondolására, amely egyrészt jogalkotói szempontból is hatalmas kihívás lenne, másrészt több évszázad teljes büntetőbírói gyakorlata és jogdogmatikája válna jogtörténetté, a legkevesébe sem szolgálva a megszilárdult bírói gyakorlatot mint a jogbiztonság egyik alappilléret. Amennyiben ugyanis a *súlyos gondatlanságot* külön büntetni rendelnénk, azzal megbontanánk a gondatlanság egységes értékelését. *Luxuria* és *negligentia* között dogmatikai megkülönböztetés ugyan van, de az értékelésük azonos, tehát a magyar büntetőjog nem ismer olyat, hogy egy cselekmény csak az egyik vagy csak a másik gondatlan alakzat esetén büntetendő. A *súlyos gondatlanság* külön szankcionálásával a jelenlegi, csupán dogmatikai elhatárolás hirtelen alapvető, büntetőjogi felelősséget megalapozó vagy kizáró tényezővé válna. A magyar jogtól teljesen idegen lenne ez a megoldás.

Egy másik lehetséges eset, hogy a *súlyos gondatlanság* helye a Különös Részben lenne, egyes kifejezett törvényi tényállások alapeseti tényállási elemeként; esetlegesen egy gondatlan eset minősítő körülményeként is meg-

jelenhetne a gondatlanság *súlyossága*. Ebben az esetben akár a törvényi tényállásokhoz fűzött külön értelmező rendelkezésbe is bekerülhetne a definíció, de a szó szerinti implementációs kötelezettségnek a fogalom pusztá megjelenítésével is eleget lehetne tenni, a tartalom kimunkálását pedig a bírói gyakorlatra lehetne hagyni, amely ihletet meríthet más jogágak ítélkezési gyakorlatából.⁵⁸ Ez a gondolatmenet sajnálatos módon szintén ütközik a magyar büntetőjog alapelveivel, mivel a *súlyos gondatlanság* különös részi elhelyezésével ugyanúgy azt mondanánk ki, hogy a fogalom nem illeszkedik a hatályos gondatlanság keretei közé, tehát lényegében egy harmadik fogalom a *luxuriához* és a *negligentiához* képest. További probléma a gondolatmenettel, hogy a gondatlanság kérdése tipikusan általános részi kérdés, ezért a Különös Részben való szabályozása mind jogdogmatikai, mind jogtörténeti hagyományainkkal teljes mértékben ellentétes lenne.

Záró gondolatként újra ki kell emelni, hogy – az előbbiekben felvonultatott, abszurditásba hajló megoldási lehetőségeket is látva – a *serious negligence* nem értelmezhető a magyar büntetőjog-dogmatika szintjén *terminus technicus*ként, az nem feleltethető meg a gondatlanság egyik büntetőjogi formájának sem. Hangsúlyozni szükséges ugyanakkor: ennek ellenére fontos fogalomról van szó, amelyre az uniós jogalkotási aktusok átültetése során figyelemmel kell lenni azzal, hogy a szó szerinti implementációt el kell kerülni.

57 Bundesgesetz vom 23. Jänner 1974 über die mit gerichtlicher Strafe bedrohten Handlungen (Strafgesetzbuch – StGB) §6 (3) bekezdés.

58 A polgári bírói gyakorlat szerint a súlyos gondatlanság általában akkor állapítható meg, ha a gondosságnak az elhanyagolása olyan feltűnő mértékű, hogy súrolja a szándékosság, az eredmény kívánásának határát. A súlyos gondatlan magatartásokat a felelőtlenség, az esetleges hátrányos következmények iránti nagyfokú közömbösség jellemzi {BH2021. 39. [19]}. Főképp a 851-es számú környezeti büntetőjogi irányelvtervezetben szabályozott tényállásokra jellemző, hogy megvalósításuk több esetben foglalkozási szabály megsértését is jelentheti egyben, ezért okkal adódik a kérdés, hogy a munkajog miképp kezeli a büntetőjog által egyelőre ismeretlen súlyos gondatlanságot. A munkaügyi bírói gyakorlat is foglalkozott a fogalommal a munkavállalói kárfelelősség körében, és az itt tett megállapítások a civilisztikai esetjoghhoz hasonlatosak, tekintettel arra, hogy a súlyos gondatlanság és a – foglalkozási szabályok megszegésére vonatkozó – feltűnő közömbösség között a gyakorlat lényegében egyenlőséglet tesz {BH2005. 370.; BH2017. 70. [28]}.